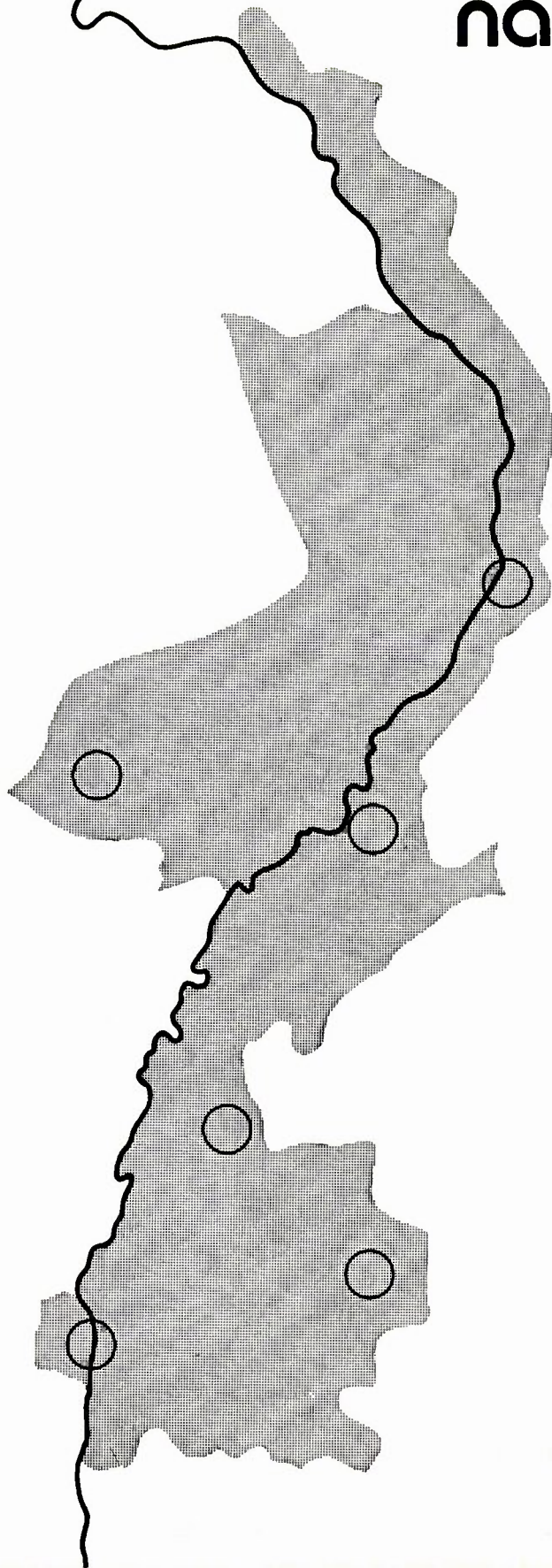

natuurhistorisch maandblad

65e jaargang no. 9 - 29 september 1976

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap
in Limburg

MAASTRICHT, 29 september 1976

REDACTIERAAD: mevr. drs. F. N. Dingemans-Bakels;
H. P. M. Hillegers; J. A. M. Heerkens Thijssen (wnd. hoofd-
redacteur); dr. P. J. van Nieuwenhoven; W. Ogg.
Redactie-adres: Bosquetplein 7 Maastricht (tel. 043-13671).

ADMINISTRATIE: Adreswijzigingen, opgave van nieuwe
leden, bestellingen van Maandbladen te zenden aan admini-
stratie Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, p/a Bosquet-
plein 7, Maastricht; tel. 043 - 13671.

Afzonderlijke nummers voor niet-leden *f* 2,50, voor leden
f 1,75; dubbelnummers *f* 4,— resp. *f* 3,—.
Auteursrechten voorbehouden.

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP

Voorzitter: Dr. P. J. v. Nieuwenhoven,
Trianonstraat 13, Maastricht. Tel. 043 - 18897

Secretaris: J. A. M. Heerkens Thijssen.
St. Lambertuslaan 29, Maastricht. Tel. 043 - 16071.

Penningmeester: J. G. H. Schoenmaeckers, Johan Frisostraat 4,
Cadier en Keer. Giro 1036366 t.n.v. Natuurhistorisch Genoot-
schap, Maastricht.

Lidmaatschap: m.i.v. 1 januari 1976 *f* 22,50 per jaar (gezins-
contributie *f* 25,—); Jeugdleden t/m 17 jaar *f* 7,50. Het
maandblad wordt aan alle leden gratis toegezonden.
Abonnementprijs voor verenigingen en instellingen *f* 50,—
per jaar.

INHOUD:

- Verslag jaarvergadering van het Natuurhistorisch Genootschap	141
- O. R. Beoujon: Het ontstaan van een bos	147
- Boekbespreking	151
- Verslagen van de maandvergaderingen	152
- P. Genemans met pensioen	155
- Uiterst zeldzame vangst te Echt	155
- Attentie	156
- Aankondiging van de maandvergaderingen en andere activiteiten	omslag III
- De natuur in	omslag IV

VERSLAG JAARVERGADERING VAN HET NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP

op zondag 13 juni 1976 te Steyl

Met een woord van welkom tot de aanwezigen opent voorzitter Dr. P. J. van Nieuwenhoven de vergadering en geeft dan eerst het woord aan de heer de Gast, secretaris van het Stichtingsbestuur, voor een korte uiteenzetting over de Botanische Tuin Jochumhof en het Documentatie- en Informatiecentrum.

Bericht van verhindering werd ontvangen van de heren W. Bult, Dr. S. J. Dijkstra, J. H. H. de Haan en Dr. D. G. Montagne.

Jaarverslag Sekretaris

Bestuur

Op 31 december 1975 was het bestuur als volgt samengesteld:

Dr. P. J. van Nieuwenhoven	Voorzitter
Dr. D. G. Montagne	Vice-Voorzitter
J. A. M. Heerkens Thijssen	Sekretaris
J. G. H. Schoenmaeckers	Penningmeester
W. F. Bult	Lid
Dr. S. J. Dijkstra	Lid
Ing. C. van Geel	Lid
H. P. A. J. Gilissen	Lid
J. H. H. de Haan	Lid
L. G. M. Hensels	Lid
P. A. van der Horst	Lid
Drs. C. A. J. Thissen	Lid

In het verslagjaar kwam het bestuur tweemaal bijeen; het dagelijks bestuur hield geregeld overleg over meer urgente zaken.

Leden

In 1975 zijn aan het Genootschap door de dood overleden (althans voorzover bij onze administratie bekend) de volgende leden:

Mej. A. H. M. Raemaekers, P. Bout, Dr. M. Bruna, L. H. Grégoire, W. J. H. Maassen, W. Onstenk en A. Smeets.

Het ledenbestand heeft zich in het verslagjaar gunstig ontwikkeld; een toename zelfs van 11⁰/₀, waartoe voornamelijk Maastricht en Venlo hebben bijgedragen.

Op 31 december 1975 was de samenstelling als volgt:

Maastricht en omstreken	314 leden
Heerlen „ „	140 „
Roermond „ „	61 „
Sittard „ „	58 „
Venlo „ „	97 „
Weert „ „	24 „
<hr/>	
Totaal in Limburg	694 „
Overig Nederland	244 „
België en Luxemburg	33 „
<hr/>	
T o t a a l :	971 leden

Al deze leden ontvingen het maandblad.

Aan verenigingen, instellingen en ruilverkeeradressen werden 190 exemplaren van het maandblad maandelijks verzonden.

Maandvergaderingen

De maandvergaderingen te Maastricht, tien in getal, werden over het algemeen goed bezocht; de meesten werden door interessante voordrachten opgeluisterd. Deze vergaderingen en die van het bestuur vonden plaats in het Natuurhistorisch Museum. Het bestuur is de directie van het Museum zeer erkentelijk voor de verleende gastvrijheid en het ter beschikking stellen van o.m. projectie-apparatuur.

De kring Heerlen hield onder leiding van Dr. S. J. Dijkstra elf goed bezochte maandvergaderingen, mede dank zij aantrekkelijke lezingen.

De kring Venlo waarvan sinds 1 januari de Natuurhistorische Vereniging „Vrienden der Natuur” als Venlose afdeling van het Genootschap werd opgenomen, hield een viertal zeer goed bezochte vergaderingen in de wintermaanden.

J a a r v e r g a d e r i n g

De jaarvergadering werd op 25 mei te Born gehouden. Volgens rooster traden af Mevrouw Dr. W. A. E. Minis-van de Geyn en de heer J. H. H. de Haan. Mevrouw Minis wenste wegens haar leeftijd niet voor een herbenoeming in aanmerking te komen. De heer de Haan stelde zich op uitdrukkelijk verzoek voorlopig nog beschikbaar, omdat hij van groot nut zou kunnen zijn bij het tot stand komen van de kring Weert. Hij werd met algemene stemmen herbenoemd. De heer L. G. M. Hensels werd met algemene stemmen als nieuw bestuurslid gekozen.

E x c u r s i e s

In het verslagjaar werden de navolgende excursies gehouden:

1. Vogelexcursie natuurreservaat „Ziepbeek” Rekem (B).
2. Vogelexcursie vanuit Venlo naar „De Zoom”.
3. Vogelexcursie naar „Het Leudal”.
4. Vogelstemmen tellen op Terworm.
5. Veldstudie in de omgeving van Welten (2 maal).
6. Dendrologische excursie Park Neubourg.
7. Hydrobiologische excursie sportterreinen Heksenberg.
8. Hydrobiologische excursie vanuit Venlo.
9. Paddestoelen, mossen en varenexcursie Heerlerheide e.o. (2 maal).
10. Paddestoelen- en mossendag Heerlen.
11. Paddestoelenexcursie naar „Zwart Water” Venlo.
12. Paddestoelenexcursie omgeving Schinveld.

13. Paddestoelenexcursie in het Stammenderbos.
14. Geologische excursie Nat. Landschapspark „Mergelland”.
15. Botanische excursie in Zuid-Limburg in samenwerking met de Belgische Natuurhistorische Vereniging „De Vrienden van Heverleebos en Meerdaalwoud”.
16. Bezoek aan de Botanische Tuin „Jochum Hof” te Steijl.
17. Landschapswandeling „de Grote Heide” Venlo.
18. Nachtvliedexcursie „Bovenste Molen” Venlo.
19. Excursie Limbrichterbos.

A l g e m e e n

In het begin van het verslagjaar werd onder de leden een enquête gehouden, die tot gevolg had dat 213 leden positief reageerden door hun medewerking toe te zeggen aan eventueel op te richten werkgroepen of anderszins. Door allerlei omstandigheden is echter vertraging ontstaan bij de behandeling van de vele binnengekomen gegevens, doch aan het einde van het jaar was het zover dat begonnen kon worden met besprekingen op botanisch, ornithologisch, geologisch en entomologisch gebied, die moesten leiden tot het oprichten van werkgroepen in deze disciplines.

Leden van het Genootschap maken deel uit van een werkgroep die de inventarisering van het gebied „de Bossche Fronten” te Maastricht tot doel heeft. Deze inventarisatie is een noodzakelijk onderdeel van een rapport dat de werkgroep Limburg van de Nederlandse Vereniging voor Herpetologie en Terrariumkunde „Lacerta” gaat uitbrengen aan de beheerder van dit gebied, de Inspecteur der Domeinen Zuid-oost-Nederland en dat bedoeld is om deze instantie te overtuigen van het belang tot behoud van dit gebied in zijn huidige staat.

De kring Heerlen is gestart met een paddestoelenwerkgroep die wekelijks samenkomt.

Op 1 januari is de Natuurhistorische Vereniging „Vrienden der Natuur” te Venlo in haar geheel als kring Venlo tot het Genootschap toegetreden. Onder leiding van zijn volijverige voorzitter, de heer P. A.

van der Horst, heeft deze kring een grote bijdrage geleverd met activiteiten in vooral het noordelijk deel van de provincie.

Met de Natuurhistorische Vereniging „Vrienden der Natuur” te Weert zijn besprekingen op gang gekomen om deze vereniging op te nemen als kring Weert van het Genootschap.

Met het houden van gids-diensten in het N. H.-Museum gedurende de weekends door leden van het Genootschap is een begin gemaakt. Om tot een bepaald rouleringsschema te komen hebben helaas nog slechts vijf leden hun medewerking toegezegd, die ook reeds in „functie” waren.

Goede contacten werden ook onderhouden met het I.V.N.-Limburg, de K.N.N.V., Pepijnsland te Echt, de Nederlandse Vereniging voor Herpetologie en Terrariumkunde „Lacerta” en de Belgische Natuurhistorische Vereniging „Natura Limburg” te Hasselt (B).

Een bestuurslid heeft zitting in het bestuur van de Botanische Tuin te Terwinselen en van de Botanische Tuin te Steijl.

Het bestuur was vertegenwoordigd bij de opening van de nieuwe vestiging van de Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten in Nederland te 's-Graveland.

In het afgelopen jaar heeft het Genootschap weer dankbaar gebruik kunnen maken van de bereidwillige diensten van het personeel van het N.H.-Museum voor diverse administratieve werkzaamheden.

Gaarne zeggen wij hen hiervoor onze welgemeende dank.

Jaarverslag Penningmeester

Ook het jaar 1975 hebben wij kunnen afsluiten met een batig saldo t.w. f 6.967,57. Dit bedrag zal echter nodig zijn voor de restauratie van oudere boeken uit de bibliotheek.

Wat de uitgaven betreft kan opgemerkt worden dat deze voor $\pm 80\%$ bestaan uit drukkosten en cliché-kosten van het Maandblad en Publicaties. Als gevolg van de kostenstijgingen speciaal in deze sector zal

dit percentage nog toenemen. Dit kan tot gevolg hebben dat voor andere activiteiten steeds minder geld beschikbaar is. Hiervoor zal echter gewaakt moeten worden. Met name zullen de kringen vanuit de centrale kas voldoende gesteund moeten worden teneinde een zo verantwoord mogelijk verdeling van de overheidsgelden over de provincie te kunnen bewerkstelligen. Werkgroepen i.c. studiegroepen zullen ook in financieel opzicht de aandacht van het bestuur moeten blijven hebben. Het is verheugend te kunnen constateren dat – mede door het goed functioneren van kringen – de activiteiten van ons Genootschap toenemen. De onderhandelingen met de Vrienden der Natuur Weert zijn in een eindfase gekomen. Aan het bestuur van deze vereniging hebben wij onlangs een afgerond voorstel gedaan.

De inkomsten bestaan voor 65% uit bijdragen van de provincie en de gemeente Maastricht. Ons Genootschap zal zelf dus moeten zorgdragen voor 35%. Op basis van een totaal uitgaven-pakket van f 80.000,- betekent zulks een bedrag van f 28.000,- of gemiddeld per lid $\pm f 40,-$.

De voornaamste eigen inkomstenbron is die van de contributie. Met ingang van het jaar 1976 bedraagt de contributie f 22,50 per lid per jaar. Zodoende lang niet toereikend om de begroting sluitend te maken. Er moeten dus andere eigen inkomsten verworven worden. In dit verband doen wij andermaal een beroep op de leden – zo mogelijk – jaarlijks een extra bijdrage te verlenen en zorg te dragen voor het aanwerven van nieuwe leden.

Ofschoon het uit financieel oogpunt bekeken nodig is, heeft het bestuur besloten geen contributie-verbod voor het jaar 1977 aan Uwe Vergadering voor te leggen. Gezamenlijk zullen wij wel moeten zorgen dat de eigen inkomsten stijgen. Het bestuur houdt zich gaarne aanbevolen voor suggesties in deze.

Tot slot dank aan allen welke op enigerlei wijze hebben bijgedragen tot het verkrijgen van een gezonde financiële basis van ons Genootschap in het jaar 1975.

Jaarverslag wnd. Hoofdredakteur

De samenstelling der redactie heeft in maart een wijziging ondergaan, in die zin dat de tijdelijk hoofdredakteur en directeur van het Natuurhistorisch Museum Dr. D. G. Montagne wegens gebrek aan tijd zijn functie als hoofdredakteur moest neerleggen.

Bij de aanvang van zijn waarneming had hij reeds aangekondigd deze functie te zullen vervullen tot het tijdstip dat het subsidie voor de omvangrijke verbouwing en uitbreiding van het Museum verleend zou worden.

In maart nu was dit het geval. Hij heeft toen de sekretaris bereid gevonden zijn taak als hoofdredakteur over te nemen, zij het dat deze de waarneming ook van een tijdelijk karakter wil doen zien, omdat ook hij van mening is dat de functie van hoofdredakteur beter door een bioloog vervuld kan worden.

Het *Maandblad* kende in zijn 64ste jaargang negen afleveringen, waarvan een drietal als dubbelnummer verscheen.

Het dubbelnummer 1/2 werd voor een groot deel gewijd aan het artikel „Rotsblokken in Zuid-Limburg” van de hand van Ing. P. J. Felder en nummer 12 in zijn geheel aan „Een overzicht van de geologische bezienswaardigheden in het landschapspark Mergelland Zuid-Limburg” van dezelfde auteur. Van dit laatste nummer is ook nog een afzonderlijke overdruk uitgegeven.

In de overige afleveringen zorgden schrijvers als: S. J. Dijkstra, A. H. J. Faassen, W. Ganzevles, H. Gilissen en J. Poot, J. H. H. de Haan, J. Hofker, J. Th. ter Horst, Br. V. Lefeber, B. J. Locht, A. W. F. Meijer, J. J. M. Moonen, H. F. Munsters, J. G. Sennef, W. van de Westeringh en J. H. Willems met interessante artikelen voor een grote verscheidenheid aan onderwerpen.

Een woord van dank aan de auteurs hiervoor is op deze plaats zeker terecht.

In 1975 zagen de volgende „Publicaties” het licht: Reeks XXV afl. I:

Kalkgraslandvegetaties van de St. Pietersberg ten zuiden van Maastricht;
door: J. H. Willems en F. G. Blanckenborg.

Reeks XXV afl. 2 en 3:

- a. De wijngaardslag in Limburg;
door: L. J. M. Butot.
- b. Een brief aan Paulus de Wind van de Maastrichtse geneesheer en geoloog Jean Lambert Hoffman (1710-1782);
door: Dra. C. M. Verkroost.

Tot slot nog een woord van dank aan Drukkerij Goffin te Maastricht voor de prettige wijze waarop de redactie met haar mocht samenwerken en die resulteerde in het steeds op tijd verschijnen van het *Maandblad*.

Al deze verslagen worden met dank aan de samenstellers ongewijzigd goedgekeurd.

Ten aanzien van het verslag van de penningmeester waaruit o.m. blijkt dat ca 80% van de uitgaven bestaat uit drukkosten en cliché-kosten van het *Maandblad* en de *Publicaties* en deze kosten jaarlijks stijgen, wordt door sommige leden de wens geopperd om de contributie te verhogen, al heeft dit aanvankelijk niet in de bedoeling van het bestuur gelegen.

Een suggestie om op het *Maandblad* te bezuinigen door het bijvoorbeeld eens per 2 maanden te doen verschijnen of tot minder pagina's per nummer te beperken wordt algemeen niet wenselijk geacht.

Op een vraag of elders nog offerte is aangevraagd, zegt de heer Schoenmaeckers dat dit inderdaad het geval is en ook onlangs is ontvangen. Maar om hier nader op in te gaan wil hij toch eerst binnen het bestuur overleg plegen alvorens hier concrete mededelingen over te doen.

Na enige discussie waarbij duidelijk tot uiting komt dat een bezuiniging niet ten koste mag gaan van het aanzien van het *Maandblad*, wordt unaniem besloten dat de contributie m.i.v. 1 januari 1977 als volgt wordt:

- f 25,— per jaar (gezinscontributie ongewijzigd)
- f 7,50 per jaar voor jeugdleden t/m 17 jaar (ongewijzigd)
- f 75,— per jaar abonnementsprijs voor verenigingen en instellingen.

Verslag van de kaskommissie 1975 en de benoeming van de kaskommissie 1976

Na uitgebracht advies van de kascommissie, bestaande uit de heren Hensels en Pijpers worden de jaarstukken goedgekeurd en de penningmeester décharge verleend, terwijl de schriftelijke verklaring bij de financiële stukken wordt gevoegd.

De heren Pijpers en van Noorden verklaren zich bereid zitting te nemen in de kaskommissie voor 1976.

Bestuursverkiezing

- a. Volgens rooster treden af: Dr. S. J. Dijkstra en P. A. van der Horst. Alleen de heer van der Horst stelt zich herkiesbaar. Hij wordt met algemene stemmen herbenoemd.
- b. Op voorstel van het bestuur wordt Drs. C. H. Janssen bij acclamatie tot bestuurslid gekozen.

Dan dankt de voorzitter de scheidende bestuursleden. De verdienste die Dr. Dijkstra voor het Genootschap in het algemeen, maar voor de kring Heerlen in het bijzonder heeft, zijn algemeen bekend. Wij zijn hem daarvoor grote dank verschuldigd, aldus de voorzitter. Zijn vele activiteiten vonden erkenning door hem enige jaren geleden reeds te benoemen tot „lid van verdienste”. De voorzitter spreekt de hoop uit dat de heer Dijkstra nog lang zijn krachten mag blijven geven binnen de kring Heerlen.

De heer de Haan, ongeveer 54 jaar lid van het Genootschap heeft zijn activiteiten vooral in de om-

geving van Weert genoeg bewezen. Hij kent dit gebied beter dan wie ook. Daarvan getuigen vele artikelen van zijn hand. Veel dank is het Genootschap hem dan ook verschuldigd. Als erkenning voor zijn verdienstelijk werk wordt hij op voorstel van het bestuur met algemene stemmen benoemd tot „lid van verdienste”.

Het woord dan richtend tot Drs. Janssen, zegt de voorzitter dat de heer Janssen bij zijn benoeming een bijzondere opdracht krijgt meegegeven, met name om de bloeiende vereniging „Vrienden der Natuur” te Weert als kring Weert van het Genootschap te helpen tot stand te brengen. Hij heet hem hartelijk welkom in het bestuur en wenst hem veel succes bij zijn bemoeiingen.

Rondvraag

De heer Gommans deelt mede dat bij het Internationaal Geologisch Congres, dat volgend jaar te Londen gehouden wordt, ook Jochum Hof met een inzending aanwezig zal zijn. Hij vraagt naar de

foto: P. J. van Nieuwenhoven

mogelijkheid een opwekkend artikel hierover in het Maandblad te doen opnemen. Met alle plezier, antwoordt de hoofdredacteur.

De heer Faassen vraagt of het Genootschap in 1977 een landelijke dagexcursie voor de Nederlandse leden van het Wereld Natuur Fonds kan verzorgen ter versteviging van onderlinge contacten.

Het bestuur staat hier welwillend tegenover en zal in overleg met het W.N.F. bezien hoe en wanneer dit te verwezenlijken is.

De heer Gilissen doet de suggestie een excursie door het Nationaal Landschapspark op het excursieprogramma voor 1977 te zetten en de heer Hensels zag graag een excursie naar de Peel en het Bronnetjesbos onder Elsloo.

De voorzitter vraagt de opinie van de leden om aan de orchideeëntuin in het Gerendal de naam van wijlen Dr. Diemont te verbinden. Deze immers heeft de grondslag gelegd tot het ontstaan van deze vermaarde orchideeënverzameling.

Daar dit plan de volledige instemming van de aanwezigen heeft, zal hij een verzoek hiertoe richten aan de Dienst Landinrichting van het Staatsbosbeheer.

Sluiting

De voorzitter sluit om goed 12.00 uur de vergadering, dankt de aanwezigen voor hun komst en wenst ze een genoeglijke excursie in de namiddag door de botanische tuin, waarbij de hortulanus, de heer Herrijgers, als gids en vraagbaak zal optreden.

Na de lunchpauze is om half twee het gezelschap weer present.

Aan de hand van het zojuist in het Maandblad verschenen artikel over de heemtuin loodst onze gids het gezelschap langs de verschillende plantengemeenschappen, waarvoor voor elke groep de specifieke grondsoort van elders is aangevoerd.

Allen komen onder de indruk van het enorme werk wat aan het tot stand komen hiervan is vooraf-

foto: P. J. van Nieuwenhoven

gegaan. Zelfs een complete veenput, vanuit de Peel naar hier overgebracht, ziet er zó natuurlijk uit, dat volgens de heer Herrijgers door bezoekers meermalen de opmerking gemaakt wordt van „ik wist niet dat zo dicht langs de Maas turf gewonnen wordt”. Ook een sloot met de daarbij behorende waterplanten werd aangelegd; zelfs de kikkers ontbreken niet. Daarvoor moesten bodem en wanden „waterdicht” gemaakt worden; het grondwaterniveau ligt namelijk zeker vijf meter lager.

Voor een opsomming van alle voorkomende planten kan gevoegelijk verwezen worden naar eerder genoemd maandblad-artikel.

Tot besluit werd nog de op het terrein liggende tropische kas bezichtigd, waar vooral een groepje pisang-bomen de aandacht trok vanwege de tros vrijwel rijpe vruchten.

Teruggekeerd bij het beginpunt vertolkt Dr. van Nieuwenhoven de dank van het gezelschap voor de leerzame middag, het verhelderende betoog van de heer Herrijgers en voor de genoten gastvrijheid in het ontvangstcentrum.

HET ONTSTAAN VAN EEN BOS

door O. R. BEOUJON

Een ongerept bos, of het nu een tropisch regenwoud, een sparrenbos in Siberië of een loofbos uit een gematigd klimaat is, vertegenwoordigt ter plaatse flora en fauna op het hoogst denkbare niveau. Van vegetaties die qua klimaat, bodem en water-

huishouding vergelijkbaar zijn, zijn steeds de bossen het rijkst aan soorten, zowel planten als dieren. Het plantenkleed bedekt de bodem steeds zo veel mogelijk en scheidt daardoor voor het dier gunstige condities: de planten onderscheppen het zonlicht, ge-

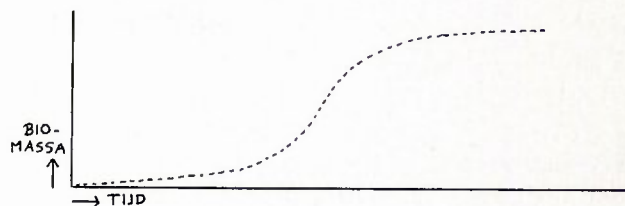
Boomplanting in het Cannerbos.

bruiken een deel voor assimilatie, *grosso modo*: leggen stoffen en energie vast. Het strooisel is ook een vorm van vastgelegde minerale en gasvormige bestanddelen.

Het ernstige gevolg van het verlies van onze oerwouden is de schat aan genetisch materiaal die verloren gaat; de duizenden soorten die verloren dreigen te gaan, vormen het palet waaruit nieuwe soorten zouden moeten evolueren.

Deze vegetaties spelen bovendien een niet te verwaarlozen rol bij de zuurstofvoorziening; maar overschatten moet men deze ook al weer niet, verreweg de meeste zuurstof komt uit zee, dus van Wieren.

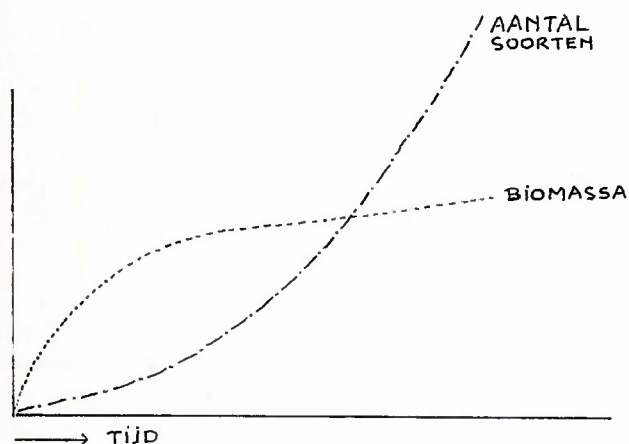
Hoe ontstaat nu een bos? Over het algemeen zal de ontwikkeling het volgende verloop hebben: uitgaande van de kale rots, zal de eerste begroeiing uit korstmossen bestaan: de combinatie van alg en schimmel is een vorm van samenwerking die m.b.v. water en kooldioxide zichzelf in stand kan houden (mutualisme). Het afbraakproduct dat vrijkomt bij de dissimilatie van de schimmel, het licheenzuur, tast het gesteente aan en maakt mineralen eruit vrij. Het spreekt vanzelf dat dit een zeer traag verloopend proces is. Na enige tijd is er zand en stof in het thallus van het korstmos blijven hangen en de eerste zaden van vetplant en steenbreek-soorten kunnen kiemen. Genoemde plantensoorten leveren hun bijdrage aan de mechanische vertering van het gesteente, maar niet alleen dat; zij maken *biomassa*, na het afsterven humus, die in staat is de minerale complex te binden, zodat ze door de regen niet uitgespoeld kunnen worden en ter beschikking van oppervlakkig wortelende planten blijven. Is er eenmaal humus en/of vrije mineralen, dan verloopt het proces steeds sneller; er zijn maar weinig soorten van deze pionierplanten, maar zij bevolken de grond in groten getale; zodra de grond volledig beschaduwd is ontstaat er a.h.w. een tweede verdieping in het plantendek, de struiken en jonge bomen; het proces gaat nu weer langzamer verlopen om uiteindelijk na zeer lange tijd een climax-stadium te bereiken, dat in de ruimte zeer gevarieerd is.

Het voorgaande, sterk gegeneraliseerde proces kan op elk willekeurig punt stil komen te staan en zelfs teruglopen; omgekeerd kan het ook ergens halverwege aanvangen, versneld of vertraagd worden, kortom er zijn ontelbare variaties denkbaar, b.v. in een toendra is het klimaat van dien aard dat het proces praktisch tot stilstand komt in het korstmossen-stadium, daar er nauwelijks hogere planten bestaan die, zoals de korstmossen, hun activiteit voor onbepaalde tijd kunnen stopzetten en weer hervatten zodra de omstandigheden, in dit geval de aggregatietoestand van het water, het toelaten. Terugloop b.v. komt alarmerend veel voor bij het ontginnen van regenwouden; door de slash- en burntechniek gaat onnoemelijk veel organisch materiaal verloren, het zorgvuldig opgebouwde mineralen-bestand, dat voorheen deel uitmaakte van een perfecte kringloop, spoelt in weinige jaren weg. De „rijke bodem” van een oerwoud is een misvatting; vaak komt een oerwoud voor op een podzol-bodem, waarbij onder de humus bevattende lagen een volledig uitgespoelde grijze zandlaag ligt. Het is het zuinige en evenwichtige gebruik en de even regelmatige terugvoer van mineralen door de vegetatie die de rijkdom suggereert.

Halverwege aanvangen komt b.v. voor op gesteenten die gevormd zijn als sedimenten van water en wind: het substraat is fijn verdeeld, bevat veel vrije mineralen, is vaak niet geheel van humusresten verstoken. Grafisch weergegeven ziet de ontwikkeling er dan als volgt uit: (zie volgende kolom)

Als het aantal soorten gering is, is de kans op een plotseling teniet gaan van de vegetatie groot: in een bos met uitsluitend dennen kan de dennenscheerder

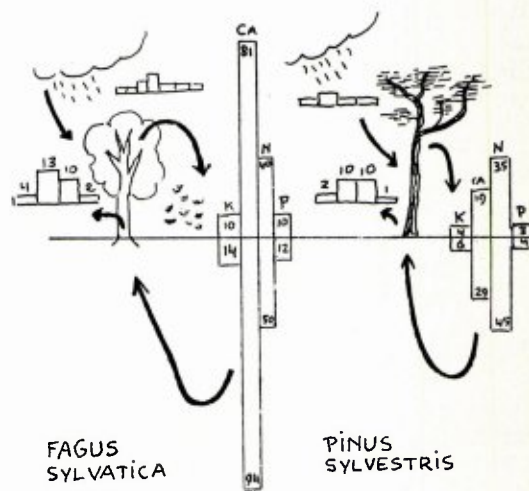

zich sneller verbreiden en is de schade aanzienlijker dan in een bos waar zo af en toe een den staat.

Men mag dus concluderen dat de flora en fauna stabiel worden, naarmate de soortenrijkdom toeneemt, en dat een grote biomassa niet altijd een garantie is voor een onverstoord evenwicht. Wat ons op dit moment interesseert, zijn de latere stadia: daar, waar men van bos kan spreken. Wil men een bos aanleggen, om b.v. de erosie door wind of water tegen te gaan, of om de waterhuishouding in een bepaald gebied te verbeteren, of alleen maar een bos dat verwijderd is, vervangen door een nieuw, dan zal men het proces, dat ter plaatse schijnbaar tot stilstand is gekomen, weer op gang moeten helpen. Waar de waarneembare vooruitgang belemmerd wordt door b.v. gebrek aan water, kan men twee dingen doen: water in overmaat aanvoeren, of plantensoorten introduceren, die het vasthouden van het water bevorderen. Een ding moet men echter niet uit het oog verliezen: wanneer dit op werkelijk grote schaal gebeurt, zal er elders op grote schaal water weggenomen worden, m.a.w. het herscheppen van een woestijn in een groene oase zal elders een nieuwe woestijn tot gevolg hebben. Men krijgt onwerkelijke veronderstellingen, zo in de trant van: *als* alle ijs op aarde smelt, *dan* stijgen alle zeeën met 70 meter, of: *als* alle woestijnen beplant worden, *dan* dalen alle

zeeën met zoveel meter met alle gevolgen van dien voor het leven in zee, of *als* alle land ontbost wordt, *dan* stijgt de zeespiegel overal zoveel meter, wat misschien wel de minst onwaarschijnlijke voorstelling van deze drie is.

Maar goed, met zo min mogelijk moeite de grond weer bedekken doet allereerst de behoefte gevoelen om de processen, die aan de gang zijn, zo goed en zo kwaad als het gaat in getallen weer te geven. Zo kan men van elke plant een (jaarlijkse) balans opstellen.

Van elke soort is de balans verschillend: in de balans vindt men:

- opname (door de wortels en via de bladeren)
- vastlegging (jaarlijkse toeneming biomassa, of, zo men wil, mineralomassa, watermassa, organomassa)
- terugkeer en verliezen (strooisel, bodemflora, uitspoeling).

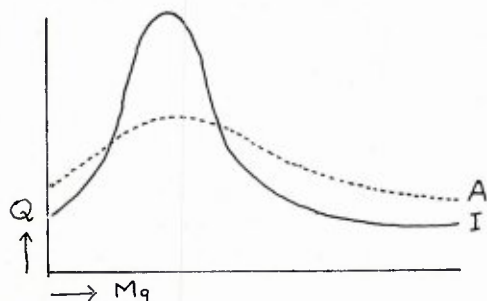
Een stapje verder: men kan de balansen van de individuen totaliseren, wat zowel in tekening, als in de vorm van computertaal zeer ingewikkeld wordt, zodat men er toe komt alleen die activa en passiva op de balans te vermelden, die in het onderhavige geval relevant zijn, b.v. in een gebied met veel neer-

slag en weinig verdamping zal in de regel het water niet de factor zijn die de ontwikkeling belemmert, men kan de waterbalans dus gevoeglijk achterwege laten. Wat ons in deze het meest interesseert, zijn de verliezen: gebrek aan stoffen die met een regelmaat verloren gaan, kan de oorzaak zijn van het tot stilstand komen van de bebossing en zelfs terugloop tot gevolg hebben. De minerale verliezen zijn meestal gering in bestaande loofbossen, behalve die aan calcium die 4-12 kg/ha per jaar kunnen bedragen.

Om dit tegen te gaan kan men b.v. soorten introduceren, die, in vergelijking met de aanwezige, de kalk langer vasthouden. De ideale soort kan daarbij een exoot of een adventief zijn, maar in dit geval heiligt het doel de middelen:

– het belangrijkste argument vóór is, dat, in tegenstelling tot adventieve dieren of schimmels, een onverhoopte plaag niet tot degradatie zal leiden: de plant is juist gekozen vanwege zijn gunstig batig saldo m.b.t. vastlegging.

– de concurrentie: de introducé zou soorten met oudere rechten kunnen uitroeien. In de grafiek ziet U het voorkomen van soort A (adventief) en soort I (inheems), uitgezet t.o.v. de toeneming van groeifactor X (b.v. magnesiumgehalte van de bodem, of wat U maar wilt). Wanneer de curve van I voor alle factoren geheel onder de curve voor A ligt, dan is de vrees voor de uitroeiing gerechtvaardigd. Het spreekt vanzelf dat dit een hypothetisch geval is.

– de floraversalsing: bijna geen enkel vegetatietype,

zeker in Nederland, is vrij van menselijke invloeden. Anders gezegd: de bestaande types zijn vaak een gevolg van het menselijk cultuurpatroon. Adventiefplanten zijn dat ook. Verder is met name de West-europese flora tamelijk arm: tijdens de ijstijden zijn veel soorten uitgestorven tussen het opdringende landijs uit het noorden en de Alpen in het zuiden. De Noordamerikaanse flora is zodoende rijker. Is het herinvoeren van soorten, die vóór de ijstijden inheems waren, een ernstige misstap? Wij kunnen ons niet veroorloven de beschikbare soorten niet te benutten. Tenslotte is het veroordelen van b.v. een *Robinia pseudo-acacia* slechts een esthetisch oordeel.

Aan de hand van een Amerikaans (vanwege de soortenrijkdom) onderzoek (Horn 1975) nu iets over de successie en over de soortkeus bij beplanting. Bij een aantal bossen (fasen in een successie, volgorde onbekend) heeft men de aantallen volwassen bomen per soort geteld en evenzo de zaailingen.

Uit berekening kon de volgorde van successie zeer nauwkeurig vastgesteld worden. Het idee dat aan de methode van berekening ten grondslag ligt, is dat onder volwassen bomen van een vroeg stadium wel zaailingen van een later stadium te vinden zijn; onder volwassen bomen van een laat stadium zullen geen of zeer weinig zaailingen van een eerder stadium voorkomen. Hieronder een vereenvoudigde tabel met slechts 4 soorten waaruit e.e.a. moge blijken:

	zaailingen			
	1	2	3	4
volwassen berken	25%	50%	25%	0
volwassen eiken	10%	15%	65%	10%
volwassen essen	0	10%	30%	60%
volwassen beuken	0	5%	15%	80%

Ervan uitgaande dat elke zaailing gelijke kansen heeft (desnoods gecorrigeerd) blijkt, dat de essen in een volgende generatie vervangen worden door 0% berken, 10% eiken, 30% essen en 60% beuken. Ook konden verschillende wegen aangetoond wor-

den waarlangs de vegetatie tot hetzelfde climaxstadium geraakt.

Nu blijkt dat de soorten die aan het begin van de successie staan, een daarop afgestemde verspreidingswijze hebben: veel klein zaad dat ver bij de ouder vandaan kan komen (b.v. door de wind); volledig bebladerde takken (dus een groot totaal bladoppervlak): in een niet geheel gesloten bladerdak is het rendement groot; alle bladeren vangen voldoende licht op.

Naarmate men verder in de successie komt, treft men aan:

- zaden die niet ver van de stam vallen en
- een afnemend bladoppervlak: de binnenste bladeren zouden in een gesloten bladerdak zo weinig licht krijgen dat ze voor eigen gebruik onvoldoende zouden assimileren.

Dat dit onderzoek nog weinig weerklank gevonden heeft ligt voor de hand daar het vrij recent is. Gewapend met deze kennis ziet men vaak schitterende bewijzen: nijvere planters poten de soorten die in het eindstadium ter plekke thuishoren; de eikjes en haagbeukjes staan jarenlang te kwijnen en de wilgen en berken schieten in het nog weinig schaduwrijke „bos” welig omhoog.

Resumerend mag gesteld worden dat dit een pleidooi is voor een weloverwogen soortkeuze, waarbij niet zozeer op het climaxstadium gelet moet worden als wel op de successie: we zien graag snel resultaat: een mensenleven is tenslotte maar kort in dit verband. Een grote differentiatie in soorten is daarbij aan te bevelen, daar het climaxstadium bij welover-

wogen keuze hetzelfde zal zijn; en voor puristen zij het een geruststelling dat adventieve pioniers slechts een voorbijgaand stadium zullen bevolken.

Literatuur

Curlin, 1975 - Models of hydrologic cycles, Springer.

Dommergues - La biologie des sols, Presses universitaires Paris.

Duvigneaud/Denaeyer/De Smet - Biological cycle of minerals in temperate deciduous forests. Springer.

Fittkau/Klinge, 1973 - On biomass and tropic structure of the central amazonian rainforest ecosystem, biotropicala 5/1.

Horn, 1975 - The adaptive geometry of trees. Princeton Univ. Press.

Martin, 1957 - Die Anzucht von Sequoien, Ulmer.

Richards 1952 - Tropical Rain Forest, Cambridge.

BOEKBESPREKING

Een revolutie in de geologie

van continentendrift tot schollentektoniek.

Door A. Hallam.

Uitgave: Het Spectrum Utrecht/Antwerpen in de Aulapaperback serie, no. 30, 150 bladz., 45 fig.

Vertaald uit het engels door Prof. Dr. J. Veldkamp.
Prijs f 17,50.

De verhalende vorm waarin het boek geschreven is bracht mij ertoe om het aan een stuk uit te lezen. Vooral omdat de auteur de geschiedenis op de voet volgt wordt men geleidelijk ingewijd in de toch wel moeilijke materie schollentektoniek.

Dit boek is onmisbaar om een inzicht te verkrijgen in de ontwikkeling van het geologisch denken in de laatste jaren. De revolutie in de geologie mag nu wel ten einde lopen, te verwachten is dat de resultaten pas beginnen los te komen. Leest U nu alvast hoe deze ontwikkeling zich voltrokken heeft, want straks komt er niets meer van.

P. J. F.

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht op 2 september 1976

Na een woord van welkom tot de aanwezigen herdenkt voorzitter van Nieuwenhoven met enige treffende woorden de op 78-jarige leeftijd overleden Broeder Vigilus Zwegers, lid van het Genootschap en in zijn betere jaren trouw bezoeker van de maandvergaderingen. Als ondrwijzer ontplooidde hij een grote activiteit in woord en geschrift over de mooie natuur. Zo heeft hij o.m. grote verdienste gehad door het schrijven van de serie schoolboekjes „levende schoonheid”.

Ook vermeldt de voorzitter het eveneens op hoge leeftijd overlijden van de heer R. de Haan, oprichter van de Vogelwacht Limburg. Fries van geboorte en als vogelman nauw betrokken bij de regionale „sport” van het zoeken van kivietsieren, maar ook zoals alle Friezen, strikt in het naleven van de bepalingen rond de sluitingsdatum hiervan, heeft de Haan zich als vogelwachter in Heerlen e.o. ingezet bij de strijd tegen wetsovertredingen door liefhebbers van kooivogels.

Dan krijgt de heer Bleyenberg het woord om als hoofd van de Plantsoenendienst in Sittard mogelijke steun van de leden van het Genootschap te vragen bij het tot stand komen van een heempark in die gemeente. Aangezien in zijn omgeving beperkte deskundigheid aanwezig is, vraagt hij wie bereid is zijn deskundigheid ten dienste van dit project in te brengen.

Het ligt in de bedoeling op het een halve Ha. grote terrein dat hiervoor bestemd is verschillende cultuurproeven te scheppen zoals b.v. een stukje kalkgrasland, een poeltje en een akkertje.

De heer Hensels merkt op dat in het kasteelpark te Elsloo een heemtuin in een vergevorderd stadium van aanleg is. Ook de botanische tuin te Steyl zou als goed voorbeeld kunnen dienen. Geadviseerd wordt verder contact op te nemen met de Directeur van de Gemeentelijke School- en Kindertuinen in

's-Gravenhage waar in het Zuiderpark reeds jaren lang een landschappelijke tuin aanwezig is.

Voor een excursie naar het stadspark van Sittard, waar zich een grote verscheidenheid aan volgroeide bomen bevindt zal te gelegener tijd contact met de heer Bleyenberg worden opgenomen.

Vervolgens meldt de voorzitter de ontvangst van het inventarisatierapport van het vestingterrein „De Bossche Fronten” te Maastricht dat samengesteld is door de werkgroep Bossche Fronten waarin ook leden van het Genootschap vertegenwoordigd zijn. Het voornaamste doel van het rapport is de betrokken overheid te wijzen op de belangrijkheid van het behoud van dit natuurgebied in zijn huidige staat.

Van Barn Owl Travel Ltd. is een schrijven ontvangen waarbij onze leden geattendeerd worden op de mogelijkheid van meerdaagse excursies op natuurhistorisch gebied in Groot Brittannië (voornamelijk in Kent, Norfolk, Suffolk en Wales) onder leiding van de ornitholoog Derek Tutt.

In het kader van de inspraakprocedure op 10 juni j.l. rondom het concept-bestemmingsplan Jekerdal - St. Pietersberg - Cannerberg heeft de Inspraakcommissie Ruimtelijke Ordening een aantal reacties ontvangen en rond gezonden. De I.R.O. meldt ons dat de inspraaktermijn verlengd is tot 1 oktober. Belangstellenden voor de gemeentelijke toelichting behorende bij het betreffende bestemmingsplan en de reeds binnengekomen reacties kunnen terecht op het Secretariaat van het Genootschap.

Van de studiegroep Leudal e.o. is het eerste nummer van het onder haar auspiciën uitgegeven driemaandelijks tijdschrift „Rondom het Leudal” ontvangen. Dit geïllustreerde blad dat een verzorgde indruk maakt, beoogt o.m. informatie te verschaffen over flora en fauna, de geschiedenis en planologie van de streek, met het oogmerk om de bewoners ervan bewuster te betrekken bij hun eigen omgeving en het stimuleren van natuurstudie en heemkunde van het Leudalgebied. Het tijdschrift ligt in de bibliotheek van het Museum ter inzage.

De voorzitter zegt het jammer te vinden dat er al

weer een tijdschrift over Limburg verschijnt terwijl er al zoveel zijn in Limburg die deze informatie kunnen en willen opnemen. Hij vraagt zich danook af waarom deze versnippering, die veel extra geld en inspanning kost, nodig is.

Br. Virgilius Lefeber heeft uit zijn verzameling een doos spinnedoders (wespen) meegenomen, waaronder zeldzaam voorkomende exemplaren, alle gevangen in de Bossche Fronten.

Br. Anselmus Janssen toont enige grassen, die in een schooltuin gekweekt zijn. Hij vraagt nadere informatie hierover. Daar deze echter afkomstig zijn uit tropische zaden kunnen de aanwezigen geen uitsluitsel geven,

Br. Thomas More Poels laat de cocon zien van de mierenleeuw. Hem was opgevallen dat de larve van dit insect vlak vóór het inspinnen aan de wandel gaat. Dit gebeurt tegen de winter als zijn voedsel (mieren en andere insecten) schaarser wordt. De pop bevindt zich in de grond op een vorstvrije plaats.

De heer H. Kemp wil de aandacht vestigen op de onlangs verschenen „Elseviers bomengids” van de hand van Alan Mitchell en in het Nederlands vertaald. Beschreven worden de bomen van Noord- en West-Europa, zoals zij voorkomen in de natuur, maar ook als park-bomen. 800 soorten worden behandeld en zijn afgebeeld, zowel in kleur als in zwart-wit. Het boek is van goede kwaliteit en hij kan het van harte aanbevelen bij dendrologen. Ook geeft het informatie over hybride-bomen, houtstructuur, groei, leeftijd en hoogte, terwijl determinatietabellen vanzelfsprekend niet ontbreken en een gebruiksaanwijzing helpt bij het opzoeken.

De heer Hensels deelt mede dat het opmerkelijke van de droogte dit jaar is dat verschillende bomen waar normaal bijen op vliegen, geen dracht hadden. Het gevolg is dat geen bestuiving plaats heeft en dus geen zaadvorming. Met betrekking tot de verlaagde waterstand, merkt hij nog op, dat we die niet alleen op rekening van de droogte moeten schuiven. Dit proces is namelijk al jaren aan de gang sinds het regenwater dat valt boven de steden en op huizen

en wegen in 't algemeen, via de goot en riolering zo snel mogelijk wordt afgevoerd.

Het is mej. Helling opgevallen dat er deze zomer zoveel vogels in haar tuin zijn. Desgevraagd zegt zij dat er zich wel een vijvertje in haar tuin bevindt. Dit moet danook de reden zijn: drinkwater is nu eenmaal onontbeerlijk voor vogels en dat was door de droogte zeer schaars geworden.

De heer van Mourik constateerde dat de merelstand deze zomer is teruggelopen, in zijn omgeving althans. Door de droogte zitten de wormen te diep en dus onbereikbaar met als gevolg dat vooral veel jonge merels het loodje legden. Ook de secretaris heeft drie jonge, doch al zelfstandige merels dood in zijn tuin gevonden. Deze vogels waren sterk vermagerd.

Het is de heer Gilissen opgevallen dat er dit jaar zoveel gierzwaluwen en spotvogels zijn. Ook de haviken zijn verblijvend toegenomen en zelfs zó, dat er in Limburg dit jaar meer broedgevallen bekend zijn dan in andere jaren in het hele land.

Mej. Helling meende onlangs boven de torenspits van de kerk op St. Pieter een rookpluim waar te nemen wat voor haar aanleiding was om de brandweer te waarschuwen. Bij nadere inspectie bleek de „rookpluim” uit een zwerm insecten te bestaan. Het is de voorzitter bekend dat zulk soort „wolken” veroorzaakt kunnen worden door vliegen; ook mieren kunnen de oorzaak van dit verschijnsel zijn.

Br. Thomas More Poels heeft een groot aantal vliegen aangetroffen, als een plakkaart bij de ingang van de grot op de Scharck aan de mergelwand.

De heer van Noorden meldt de waarneming van een Koninginnepage op de top van de Observant (St. Pietersberg). Deze voor Nederland nog schaars voorkomende vlinder heeft hij in vroeger jaren regelmatig aangetroffen op de steenbergen van de kolenmijnen. Hebben deze dieren een voorliefde voor dergelijke hoge plaatsen?

Mevr. van Nieuwenhoven heeft enkele ongewone waarnemingen gedaan op de Hamert: een zandhagedis die kwam drinken van water dat bij het begieten van planten in een kuiltje in de grond was achtergebleven.

Ook werd haar aandacht getrokken door het lawaai van scheldende mussen, waarvan de aanwezigheid van twee wezels de oorzaak was. Deze diertjes joegen achter elkaar aan en produceerden daarbij een hoog piepend geluid.

De heer Gilissen heeft verscheidene wespennesten gevonden en hij vraagt waar wespen van leven. De heer Hensels antwoordt dat wespen echte vleeseters zijn; het zijn ondermeer ware opruimers van luizen. Ook heeft hij ze eens bezig gezien op de markt waar ze zich vergastten aan verse vis. Ook op vers vlees komen de dieren af. Het is verder bekend dat de larven elkaar wel opeten. De heer Pijpers heeft ze achter vliegen zien jagen.

Tot slot vertoont Br. Thomas More Poels een aantal dia's over bijen, door hem gemaakt bij een bezoek aan de heemtuin te Valkenburg en tijdens de excursie naar de „Ambrosiushoeve” te Hilvarenbeek en de bijenstand van de heer J. Bergs te Roggel.

te Heerlen op 7 september 1976

De familie van Geel heeft een tocht door Canada gemaakt vanaf de kust tot het Regenwoud, van Vancouver tot Olympics. In dat regenwoud valt jaarlijks gemiddeld $4\frac{1}{2}$ m water. Ze hadden van daar allerlei algen, levermossen, korstmossen, een varen en een wolfsklauw meegebracht op de vergadering. Van de hogere planten en het landschap werden dia's gemaakt die later wel vertoond zullen worden.

De heer Bult liet van een terrein bij de O.N. I Pluimgerst (*Panicum miliaceum*) zien. Deze soort behoort tot de alleroudste cultuurgewassen. Hij werd eerst door de aardappel verdrongen en later door mais. Verder Kanariegras (*Phalaris canariensis*) wel bekend uit vogelvoer. Thimotheegras (*Phleum pratense*) vaak als pionier in onkruidgezelschappen en een hoogwaardig voedergewas. Mogelijk ook de bastaard tussen twee Scherpgrassoorten (*Koeleria pyramidata* en *K. gracilis* = *crinata*?). Deze plant zal nog verder onderzocht moeten worden. Ook de heer Joosten nam ongeveer uit dezelfde omgeving, name-

lijk de vroegere Huskenskolonie, enige planten mee zoals Meldesoorten: Spiesbladige melde (*Atriplex hastata*) en Uitstaande melde (*Atriplex patula*). Verder Ganzevoetsoorten: Druifkruid (*Chenopodium botrys*), Rode ganzevoet (*C. rubrum*) en Korrelganzevoet (*C. polyspermum*). Verder de bastaard tussen Luzerne en Sikkelklaver (*Medicago sativa* en *M. falcata*). De bloemkleur van deze bastaard is vuilgeel-groenachtig met wat violet. Ook nam hij enige verwilderde tuinplanten mee.

Uit dezelfde omgeving verzamelde de heer Bronneberg Breukkruid (*Herniaria glabra*) en Loogkruid (*Salsola kali*), beide soorten komen ook voor op enige steenstorten van de voormalige steenkoolmijnen. Verder Donderkruid (*Inula conyza*), Heelblaadjes (*Pulicaria dysenterica*) en ? Dwalend kruiskruid (*Senecio erraticus*). Ook vertoonde hij een abnormaliteit bij Knikkend Nagelkruid (*Geum rivale*): kelk- en kroonbladeren bladachtig en groen, terwijl de bloembodem doorgroeid is tot een stengeltje met aan zijn top een normale bloem.

De heer van Beek liet een gal zien (*Pemphicus spiratibeca*), deze wordt door een vliegende bladluis veroorzaakt op de bladsteel van de Italiaanse populier. Dr Dijkstra had verleden jaar zaad verzameld van de Avondkoekoeksbloem (*Melandrium album*) langs een spoorbaan in het Zwarte Woud. Uit een groot aantal zaden ontwikkelde zich slechts één exemplaar en dit bleek een mannelijk individu te zijn. Deze soort is tweehuizig en heeft dus bloemen met alleen meeldraden of met alleen stampers. Toen de bloei bijna voorbij was bleek, dat dit exemplaar toch enige zaaddozen met goed ontwikkelde zaden gevormd had. Een paar nog overgebleven bloemen bleken slechts drie normale meeldraden te hebben (normaal zijn het er vijf), de vierde meeldraad was een stuk korter en droeg aan zijn top niet een helmknop maar iets dat meer op een stempel leek, de vijfde meeldraad bestond slechts uit een kort stompje. In een tweede bloem zaten slechts drie meeldraden. Aangenomen moet worden dat deze mannelijke plant toch enkele vrouwelijke bloemen gevormd moet hebben. Uit de literatuur is wel bekend dat deze

soort bij grote uitzondering bloemen draagt met zowel meeldraden als een stamper. Er wordt niet bij vermeld of alle bloemen van een dergelijk exemplaar tweeslachtig zijn. Een andere bijzonderheid is dat als een vrouwelijke bloem aangetast wordt door de Brandschimmel, (*Ustilago antherarum*), dit exemplaar meeldraden vormt die echter geen stuifmeel produceren. Ook de Heggerank (*Bryonia dioica*) en het Eenjarig bingelkruid (*Mercurialis annua*) zijn tweehuizig. Toch kan men soms, volgens dr Dijkstra, aan mannelijke planten goed ontwikkelde vruchten opmerken.

De heer van Geel had in spleten van een boomstam over een afstand van 2 m 55 beukenootjes geteld, die daar door een Boomkever in verstopt waren. Tenslotte werd opgemerkt dat er in deze warme en droge zomer veel Lieveheersbeestjes zijn, dat de Lijsterbes veel vruchten draagt, maar tegelijk met, vooral de Berk enige weken vroeger dan normaal met bladafval begonnen is.

P. GENEMANS MET PENSIOEN

Vrijdag 1 oktober a.s. zal de heer P. Genemans afscheid nemen van het museum wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Vanaf 1953 is de heer Genemans verbonden aan het Natuurhistorisch Museum; zijn taak was aan-

vankelijk het catalogiseren van het herbarium De Wever en de naamgeving van de planten in de botanische tuin.

Later werd hij benoemd tot amanuensis en tevens belast met het catalogiseren van de bibliotheek en het verzorgen van allerlei administratieve werkzaamheden.

Daarnaast gaf hij rondleidingen en vertoonde films voor vele groepen museumbezoekers. Sinds 1965 spitste zijn taak zich steeds meer toe op het lesgeven en rondleiden van schoolklassen uit Maastricht en vaak ook uit de wijde omgeving.

Zijn inzet en enthousiasme om 'het kind' op deze

foto: Jan van Eijk

wijze dichter bij de natuur te brengen, zullen velen zich blijven herinneren.

Het is onmogelijk alle mensen, waar de heer Genemans in de loop der jaren contact mee heeft gelegd en onderhouden, persoonlijk uit te nodigen.

Iedereen is echter welkom op de feestelijke afscheidsreceptie, die vrijdag 1 oktober van half vier tot vijf uur wordt gehouden in het tijdelijke museum, Stokstraat 46, Maastricht.

UITERST ZELDZAME VANGST TE ECHT

De heer M. Levels ging in de namiddag van 10 juli 1976 met een bevriende buurman, de heer L. Leurs vissen in het Julianakanaal te Echt om hun geluk te beproeven op paling. Al spoedig kreeg de heer Levels, die als goed visser bekend staat, een mooie beet aan een van z'n werphengels. Wie schetst echter zijn verbazing toen hij een paling boven bracht met de kleur van een goudvis. Ook de heer Leurs kon z'n ogen niet geloven. **Een gouden paling!** Het wonder ging mee naar huis alwaar de overbuurman van beide vissers, de natuurkenner en liefhebber Harry Vergoossen, erbij gehaald werd. Deze wist te vertellen dat reeds eerder in ons land een dergelijk exemplaar gevangen was, en wel in 1969 in het IJsselmeer. Die

paling kon men toendertijd bewonderen in het aquarium van de heer Veer te Nijkerk.

De nu gevangen goudpaling werd geschonken aan Harry Vergoossen die de vis overbracht in een van z'n aquaria. Het door de heer Levels nu gevangen exemplaar is hoogstwaarschijnlijk het tweede bekende geval in ons land.

Het is een uiterst zeldzame verschijning en dit zal dan ook wel de reden zijn dat deze paling in geen enkel boekwerk beschreven staat.

Belangstellenden die de paling willen zien, kunnen zich 's middags na 16.30 uur wenden tot de schrijver van dit bericht:

H. Vergoossen, Kapl. Goossensstraat 23 te Echt.

ATTENTIE

Van de Stichting Recreatie, contactcentrum voor openluchtrecreatie ter bevordering van een goed leefmilieu, ontvingen wij het verzoek ondervolgend persbericht onder de aandacht van onze lezers te brengen.

Daar wij volledig achter dit initiatief van de Stichting Recreatie staan, voldoen wij gaarne aan haar verzoek. Ook via Radio en Televisie zal nog ruime aandacht geschonken worden aan dit deel van de recreatie.

„Stichting Recreatie start campagne De blauwe tien”

In het kader van Wereldmilieudag 1976 (5 juni j.l.), waarvan het internationale thema „water” is, is de Stichting Recreatie met de voorlichtingscampagne „de blauwe tien” gestart. Doel hiervan is het gedrag van de water- en overrecreanten (zeilers, motorbootvaarders, roeiers, zwemmers, hengelaars, strandgenieters enz.) gunstig te beïnvloeden. De campagne wordt gevoerd in samenwerking met het Koninklijk Nederlands Watersport Verbond, de Nederlandse Vereniging van Sportvissersfederaties, het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie, terwijl ook andere organisaties/instellingen hun medewerking hebben toegezegd.

De snelle toename van zowel het aantal water- als overrecreanten in de laatste jaren veroorzaakt een extra druk op het natuurlijke milieu. Niet alleen het water, maar ook de oevers worden onnodig door het publiek verontreinigd, terwijl ook aan de flora en fauna schade wordt toegebracht. Dat heeft niet alleen gevolgen voor het natuurlijke milieu, ook de recreant zelf ondervindt er hinder van. Afval is niet alleen vies en veroorzaakt visuele verontreiniging, maar kan in de schroeven van motorvaartuigen komen of de koelwaterinlaat verstoppen, terwijl afgewerkte olie – afkomstig van scheepsmotoren – het water sterk kan verontreinigen, waardoor zwemmen onaangenaam, zo niet onmogelijk is.

Wanneer de recreant van het water en de oevers wil blijven genieten, dan zal hij daarop zuinig moeten zijn en daarom „de blauwe tien” goede regels steeds in acht moeten nemen.

De blauwe tien

1. We houden het water schoon.
2. We gooien ons afval niet weg, maar nemen het mee.
3. We sparen de oevers en het riet.
4. We laten staan wat groeit en bloeit.
5. We laten de vogels met rust.
6. We hinderen anderen niet, die ook van het water willen genieten.
7. We houden het rustig op het water.
8. We betreden de oevers alleen daar waar het is toegestaan.
9. We houden ons aan de regels en de voorschriften.
10. We ontzien gemeenschappelijke en andermans eigendommen.”

Ook ontvingen wij van bovengenoemde Stichting haar reactie op het tweede deel van de derde nota voor de ruimtelijke ordening de „Verstedelingsnota”.

Voor belangstellenden ligt dit uit elf pagina's bestaande rapport ter inzage in de bibliotheek van het Natuurhistorisch Museum.

AANKONDIGING VAN DE MAANDVERGADERINGEN EN ANDERE AKTIVITEITEN

te **HEERLEN**: op dinsdag 5 oktober om 19.30 uur in het Grotiuscollege met als onderwerp: paddestoelen en vooral bij de aanhoudende droogte is tevens het woord aan de leden.

te **MAASTRICHT**: donderdag 7 oktober om 20.00 uur in het Natuurhistorisch Museum, Stokstraat 46.

Dr. P. J. van Nieuwenhoven zal aan de hand van enige dia's iets vertellen over de Afro-Alpine flora van de Mount Kenia.

te **VENLO**:

Zondag 3 oktober 1976: *Herfstwandeling omgeving Witsee-Leuth* onder leiding van Dhr. Holthuysen uit Blerick. Vertrek 8 uur vanaf het station te Venlo. (Aan pas denken!)

Zondag 17 oktober 1976: *Observatie van de Vogeltrek in het Koelbroek*. Tijdens deze waarneming zullen enkele vogelkundigen (o.m. erkende vogelringers) de leden iets vertellen over de vogeltrek, benevens over het ringen van vogels. Daar de observatie zal plaats vinden in het Koelbroek zijn goede schoenen gewenst. Vertrek: 7 uur 15 vanaf het station te Venlo, of 7 uur 30 vanaf de kerk in de Boekend.

Zondag 24 oktober 1976: *Herfstwandeling Bulteveen* (Duits gebied). Deze wandeling staat o.l.v. Dhr. Holthuysen uit Blerick. Vertrek 8 uur des morgens vanaf het station te Venlo.

Cursus Vogelkunde Venlo

In de maand oktober zal een aanvang worden gemaakt met een cursus Vogelkunde in Venlo. In verband met de steeds toenemende vangst van in het wild levende vogels en de handel hierin zal het Ministerie van C.R.M. een cursus Vogelkunde in Venlo organiseren met de bedoeling om uit de cursisten een aantal op te leiden tot Controleur Vogelwet 1936. De cursus zal op 5 oktober 1976 aanvangen in het Goltziusmuseum te Venlo, Goltziusstraat. Belangstellenden kunnen zich opgeven bij het Ministerie van C.R.M. Steenvoordelaan Rijswijk, t.a.v. van de heer A. J. Binsbergen. Docent is Dhr. de Boer uit Hoensbroek.

DE NATUUR IN

Natuurwandelingen I.V.N.-Limburg

- Zondag 3 okt. *Wandeling naar Bulkem en Bahneheide, o.l.v. IVN-Eys. Vertrek kerk Eys om 14.30 uur.
*Waterwingebied Roodborn, o.l.v. IVN-Vijlen/Vaals. Telefonisch aanmelden 04454-1274.
*Najaarswandeling Putberg, Keversberg, Imsteneraderbos, o.l.v. IVN-Heerlen. Vertrek Parkeerterrein tegenover ingang Welterhof om 14.00 uur.
- Zondag 10 okt. *Naar de Bergerheide, o.l.v. IVN-Meerssen. Vertrek Geulhemmermolen, Geulhem/Houthem om 14.30 uur.
*Ardenneexcursie langs de Polleur, Statte en Hoëgne zoals beschreven in De Natuurgids no 6. sept./okt., o.l.v. IVN-Heerlen. Opgave door storting f. 8,50 leden en f. 9,50 niet-leden op girorekening 1975799 t.n.v. De Natuurgids te Heerlen. Tel. 045-19355. De bus vertrekt uit Geleen, Heerlen, Schaesberg. Deelnemers ontvangen nader bericht.
- Zondag 17 okt. *Naar de Schinveldse bossen, o.l.v. IVN-Brunssum. Vertrek Plasticfabriek Curver om 14.00 uur, LTM lijn 4A.
*Paddestoelen excursie naar Wildenrath-Dld., o.l.v. IVN-Elsloo. Aanmelden tot 9 okt. 1976 bij dhr. Rouvroye, tel. 04402-4491. De bus vertrekt Dorine Verschureplein Elsloo om 9.00 uur en verder uit Geleen en Sittard.
*Bustocht naar Erkensruhr-Dld., o.l.v. IVN-Kerkrade/Eygelshoven. Opgave door storting op giro. 2526537 Penn./IVN-Kerkrade. Volw. f. 8,50 en kinderen f. 4,50. Tel. 045-455403 of 045-457094. Vertrek Eygelshoven 8.00, Haanrade 8.05, Kaalheide 8.25, Onderspekholz 8.30 uur.
*Bustocht door Zuid-Limburg en „België”, o.l.v. IVN-Meerssen. Opgave en inlichtingen, tel. 04403-2720 of 04403-3254. Vertrek Stationsplein-Meerssen om 10.00 uur.
*Excursie Blankwater, o.l.v. IVN-Roermond. Vertrek kerk Boukoul bij Swalmen om 14.00 uur.
*Wandeling door het Siepdal, o.l.v. IVN-Stein. Vertrek gemeentehuis Stein om 13.30 uur.
*Ardenneexcursie omgeving Rôchefort, o.l.v. IVN-Swentibold. Vertrek markt Born om 9.30 uur. Eigen vervoer. Opgave en inlichtingen secr. Burg. Bovensstraat 6 te Buchten, tel. 04498-2403.
*Wandeling door de Diependaal, o.l.v. IVN-Spaubeek/Schinnen. Vertrek Huize ten Dijke om 14.30 uur.
- Zondag 23 okt. *Vogeltrekwaarneming omgeving van Belfeld, o.l.v. IVN-Belfeld/Tegelen/Beesel. Vertrek Bosrand Venweg-Belfeld om 7.00 uur.
- Zondag 24 okt. *Omgeving Vossenack (Dld.), o.l.v. IVN-Bocholtz. Vertrek Wilhelminaplein-Bocholtz om 9.30 uur. Opgave en inlichtingen, tel. 04442-2420.
*Eifelwandeling van Rurberg door dal van de Rur naar Seifenaue en langs de Tiefenbach, o.l.v. IVN-Eys. Bus vertrekt van kerk Eys om 9.00 uur. Opgave en inlichtingen bij de heren W. Wenders of H. Geurts of telefonisch 04451-265.
*Busexcursie naar Vielsalm (Trois Points), o.l.v. IVN-Maastricht. Vertrek Emmaplein 8.30, Kazerne 8.35, Station 8.45, Heer 8.50 uur. Opgave en inlichtingen, tel. 043-32760.
*Bossen rondom drielandenpunt te Vaals, o.l.v. IVN-Schaesberg. Vertrek uitzicht-toren om 14.00 uur.
*Van stuwdam Robertville naar het stuwmeer van Bütchenbach, o.l.v. IVN-Vijlen/Vaals. Vertrek stuwdam Robertville om 10.00 uur. Inlichtingen tel. 04454-1492.